

OROSZ SÁNDOR

Kibocsátó tudásszint az általános iskolában

1. Reflektorfényben az iskola

A reflektor fénycsóvjában erős kontrasztokat mutatnak a tárgyak: igen élesek a fények, és nagyon sötétek az árnyak. Aki csak a világos oldalt nézi, annak szeme káprázik, aki meg csak az árnyakra tekint, az rendkívül sötét képet lát.

A magyar iskolarendszer – s leginkább az általános iskola – igencsak gyakran került éles megvilágításba az utóbbi évtizedben. S akik az árnyoldalakra tekintettek, reménytelenül sötétnek látták. Nem kevesen voltak, akik a jobbítás szándékával vetették tekintetüket az általános iskola árnyoldalaira, voltak akik meg divatból.

Divattá vált "...az iskola ma nem képes...", "az iskola ma nem alkalmas..." és hasonló elmarasztaló sztereotípiákkal burkolva közzétenni véleményeket, tapasztalatokat, s ennek következménye egy pesszimisztikus általánosító helyzetmegítélés, egy sötét összkép az általános iskoláról.

Elsirassuk-e ezek alapján ezt az iskolát, mint tették többen (pl. Takács E.: Iskolásirató. Köznevelés. 1989. 28. sz.), vagy próbáljuk (Marx Györggyel s másokkal együtt) többféle megvilágításban keresni értékeit is, például az IEA-vizsgálatok, a diákolimpiák eredményeinek fényében? – Vagy egy reális kép reményében kísérjük meg úgy *átvilágítani*, hogy belső bajait is látva, a tennivalók táruljanak föl első-sorban?

A Megyei Pedagógiai Intézet Veszprémben ilyen átvilágításra vállalkozott, alaposabb helyzetkép-feltárásba kezdett, amikor többfunkciós eredményvizsgálatokat indított el. Ilyen volt az iskolai légkör vizsgálata, s ezek egyike a kibocsátó tudásszint-mérés.

2. A kilépők tudásának vizsgálata

Azt vizsgáljuk a megye iskoláit –tanulóit reprezentáló (380–400 elemszámú) mintákon, a nyolcadik osztályban tanított minden tantárgyban, hogy az *általános iskola*

teljes tantervi anyagának leglényegesebb elemeiből milyen tudással hagyják el a gyerekek az iskolát.

Azokat a tudáselemeket igyekeztük kiemelni, amelyekről feltételezhető, hogy bármely tantervi változás esetén is feltétlenül tudniuk kell az alapiskolát végző gyerekeknek, azaz egy "core-curriculum"-ban, egy (akkor még nem is emlegetett) "nemzeti alaptanterv"-ben s hasonlókból is helyet kell kapniuk.

Két évi előkészítő munka (a mérőlap készítőinek kiképzése, a tananyag mennyiségi-minőségi-strukturális elemzése, szelektálása, a mérőlapok összeállítása, elméleti kontrollja és gyakorlati kipróbálása) után 1989 júniusában az anyanyelv nyelvtanából, matematikából, biológiából és orosz nyelvből, 1990 júniusában földrajzból, kémiából és rajzból végeztük el a megyei reprezentatív mérést, és 1991 május-júniusban zárjuk a sort a fizika, technika, testnevelés és ének méréssel. (Idén azért vesz igénybe több időt a mérés, mert testnevelésből és énekből az osztálykeretben vizsgálható kollektív teljesítmények mellett egy sor tevékenységből minden egyes tanuló egyéni eredményei is vizsgálandók.)

Az eredeti terv szerint történelemből is készültünk mérésre, ez azonban csak akkor lesz aktuális, ha néhány évig nyugalmasabb körülmények között, s valamelyest letisztult tananyagot sajátítanak el a gyerekek. (Az eredmények alapján szükségessé válik néhány kiegészítő mérés, ezekről itt nem lesz szó.)

A reprezentatív vizsgálatban standardizált mérőlapokat és rendszereket a megye minden iskolájának továbbítjuk: hasznosítsák igényeik és lehetőségeik szerint.

3. Az eredmények elemzésének szempontjai

A mérési eredményeket tanévenként külön-külön kötetben adjuk közre. ("Önképzés – továbbképzés" sorozat. Megjelent: Kibocsátó tudásszint Veszprém megye általános iskoláiban I. MPI. 1990. 338 o., Kibocsátó tudásszint II. MPI. 1991. 213 o.)

Ezekben egy tanulmány az általános pedagógiai tanulságokat elemzi az átlagok és a megoszlás alapján a *tanítást* befolyásoló néhány objektív (települési viszonyok, felszereltség) és szubjektív (tanári követelmény és értékelés, alkalmazott módszerek, tanári gyakorlottság) tényező összefüggésében, továbbá a *tanulásra* feltehetően ható egynémely objektív faktor (családi együttlét, otthoni tanulási körülmények) és szubjektív tényező (tantárgyi attitűd, munkakultúra és önértékelés) korrelációjában.

A további dolgozatok minden tantárgyból külön-külön részletesen bemutatják az elért eredményeket (feladatonként és feladat-elemenként is), kutatják a hiányosságok okait, és konkrét útmutatásokat – ajánlásokat igyekeznek megfogalmazni a további munkához.

Az alábbiakban a lezárult 7 tantárgyi mérésből olyan általános eredményeket és tanulságokat ismertetek, amelyek *Veszprém megyére egyértelműen érvényesek, de nagy valószínűséggel általánosabban (országosan) is jellemzőek.* – Ebben a dolgozatban csupán az átlagok és az eredmények eloszlásának bemutatására – elemzésére van mód. A "háttér-tényezők" hatását esetleg egy külön tanulmányban ismertetem.

4. Alap-adatok

Lehető legkevesebb és jól áttekinthető adattal igyekszem jellemezni a helyzetet, előrebocsátva, hogy *a mért átlagok szignifikánsak.*

A tantárgyi mérőlapok többsége két változatban készült, ezek bizonyítottan (szakmailag megengedett túrési határokon belül) azonos értékűen mutatják az eredményeket, azért (az egyszerűbb áttekinthetőség érdekében) adataikat összevontam.

Végeztünk mérést matematikából a 4. osztályban is, ennek alapadatait tartalmazza a kiinduló táblázat, mert esetenként viszonyítási alapul szolgálhatnak. (A relatív szórás minősítése az alábbiak szerint történt: gy=gyenge 0-15 %-ig, k= közepes 15,1 - 25 %-ig, e= erős 25,1 - 35 %-ig, sz= szélsőséges 35% felett.)

Osztály, tantárgy	Átlag x	Szórás ± s	Relatív szórás V	Konfidencia intervallum ±
4. o. mat.	68	19	29 e	2,7
8. o.				
M. nytan	74	15	20 k	2,9
Matemat.	58	24	40 sz	3,4
Biológia	53	17	32 e	2,4
O. nyelv	63	23	37 sz	2,4
Földrajz	58	17	28 e	2,7
Kémia	60	23	38 sz	3,6
Rajz	35	16	47 sz	1,8

1. táblázat

Alap-adatok

5. A tudás általános jellemzői

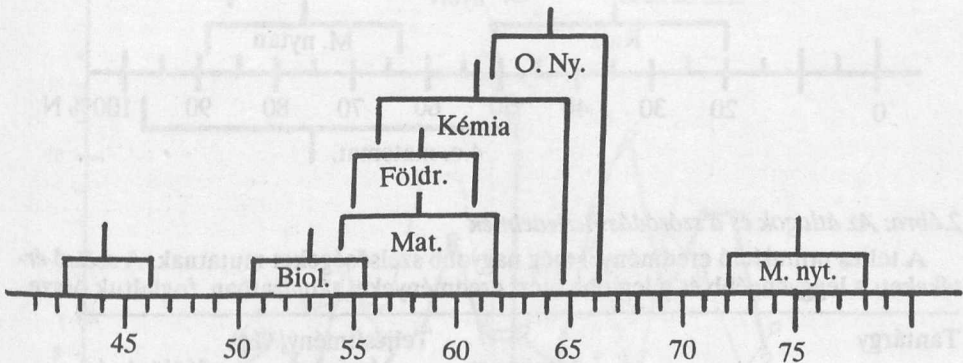
a) A köztudatban elterjedt, hogy nagyon gyenge a gyerekek *anyanyelvi* tudása, azért alighanem meglepő, hogy ebből a legmagasabb az eredmény-átlag. Rögtön hozzá kell tennünk, hogy *a mérőlappal csupán a leíró nyelvtani ismeretek tudását és az elemzési képességet vizsgáltuk, mert az olyan készségek, képességek fejlettségének megállapítására, mint a helyestrás és a fogalmazás, külön mérőeszközt kell összeállítani.* (A közeljövőben tervezzük.) Vagyis nem az "anyanyelvi fejlettségi szintet egészében" mutatja az eredmény, hanem csupán annak egy ismeret-rendszerét. De *ebből* egyértelműen jó az átlag.

b) A tantárgyi eredmények további rangsorát tekintve is akad meglepetés. Ki gondolta volna, hogy *második helyen az idegen (orosz) nyelv átlaga foglal helyet, hisz*

az idegennyelv-tanítás eredménytelenségét is épp eleget kárhoztatják. Megjegyzendő, hogy a beszélni tudást nem mérte a teszt: ez lehetetlen, még akkor is, ha a mérőlap tartalmazott kommunikatív jellegű feladatokat, mint felolvasott idegen nyelvű szöveg hallás utáni megértése, kérdésre válaszadás, kérdések fogalmazása, adott témáról (szituációban) szövegalkotás: mégis csak írásban, nem élő beszédben.

c) Azt is aligha tételeznénk fel, hogy matematikából és földrajzból azonos az eredmény, s hogy mindkettőnél gyengébb biológiából. Végül talán a legmeglepőbb, hogy a rajz átlageredménye a legalacsonyabb e hét tantárgy között. – Ez utóbbihoz annyit itt is szükséges megjegyezni, hogy a teszt nem általában a rajzolás készségeinek fejlettségét mérte, hanem (a tantárgy koncepcionális alapjainak megfelelően) a tér-forma-szín észlelésének – felfogásának a képességét, és hogy miképpen tudnak a tanulók műalkotásokat befogadni, elemezni. Az eredménytelenség itt arra utal, hogy az általános iskolai rajzot tanító pedagógusok többsége nem a tantervi célkitűzésekkel adekvát módon végzi munkáját. És ez is egy nagyon fontos visszajelzés. (Az okokat a tantárgyi eredményt elemző dolgozat részletesen feltárja a hivatkozott kötetben.)

d) Valójában a tantárgyi eredmények rangsorolásának, a különbségek mérlegelésének nem sok értelme van. A reprezentatív minták átlaga ugyanis nem azt jelenti, hogy az adott szám a populáció átlaga, hanem azt, hogy az átlag 95%-os valószínűséggel a konfidencia intervallumban helyezkedik el. Ábrázoljuk ezért egy közös egyenesen a hét tantárgy átlagait a konfidencia intervallumaikban!

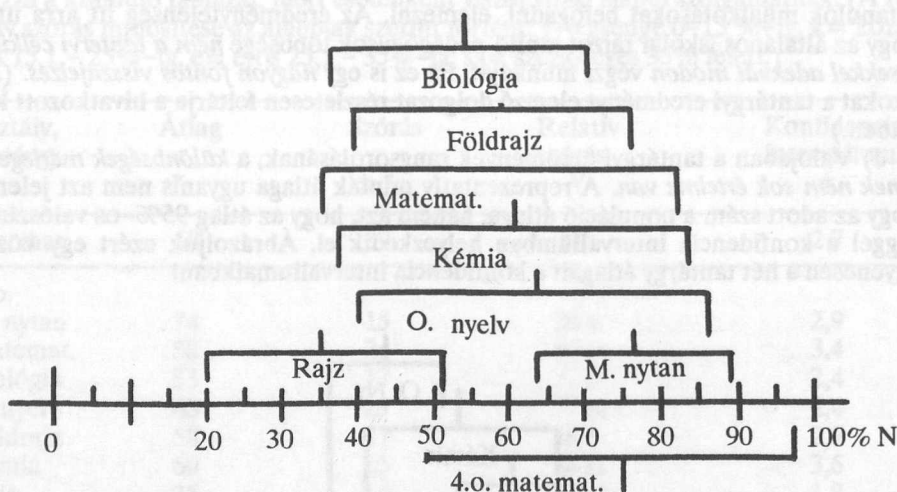
1. ábra: Az átlagok a konfidencia intervallumaiban

Az ábra jól szemlélteti, hogy az átlagok (rajzot és a magyar nyelvtant kivéve) egy jól elhatárolódó tömbben helyezkednek el.

Öt tantárgy: a biológia, a földrajz, a matematika, a kémia és az orosz nyelv eredményei az 50%p és 65%p között torlódhatnak úgy, hogy a földrajz, a matematika és a kémia "fedi egymást", de nincs "távolság" a biológia-földrajz-matematika-kémia, másrészt a földrajz-matematika-kémia-orosz átlaga között sem, csupán a biológia és az orosz eredménye között van némi valószínűségi különbség. Úgy tűnik, sikerült elérni az évtizedeken át megszállottan hirdetett egységet – a középszer színvonalán.

6. Egység a különbözőségben

Az 1. táblázat mutatja a tantárgyi eredmények szóródásának a mértékét is. Mint (a relatív szórásból) látható, a mért hét tantárgy közül egyedül a magyar nyelvtanból közepes az eredmények szórása, a többiből erős és szélsőséges. A szórás terjedelmén belül helyezkedik el (törvényszerűen) a tanulók mintegy kétharmadának a teljesítménye, a fennmaradó egyharmadé (azonos arányban) az alatt és fölött. A 2. ábrán látható, hogy még ennek a kétharmadnak a teljesítményei is milyen széles intervallumban szóródnak.

2. ábra: Az átlagok és a szóródás-terjedelmek

A teljes populáció eredményei még nagyobb szélsőségeket mutatnak. A szélső értékeket: a leggyengébb és a legjobb mért eredményeket táblázatban foglaltuk össze.

Tantárgy	Teljesítmény, %p		Különbség
	Minimum	Maximum	
M. nyelvtan	21	100	79
Matematika	0	100	100
Biológia	13	99	86
Orosz nyelv	10	100	90
Földrajz	18	95	77
Kémia	5	100	95
Rajz	3	85	82

2. táblázat

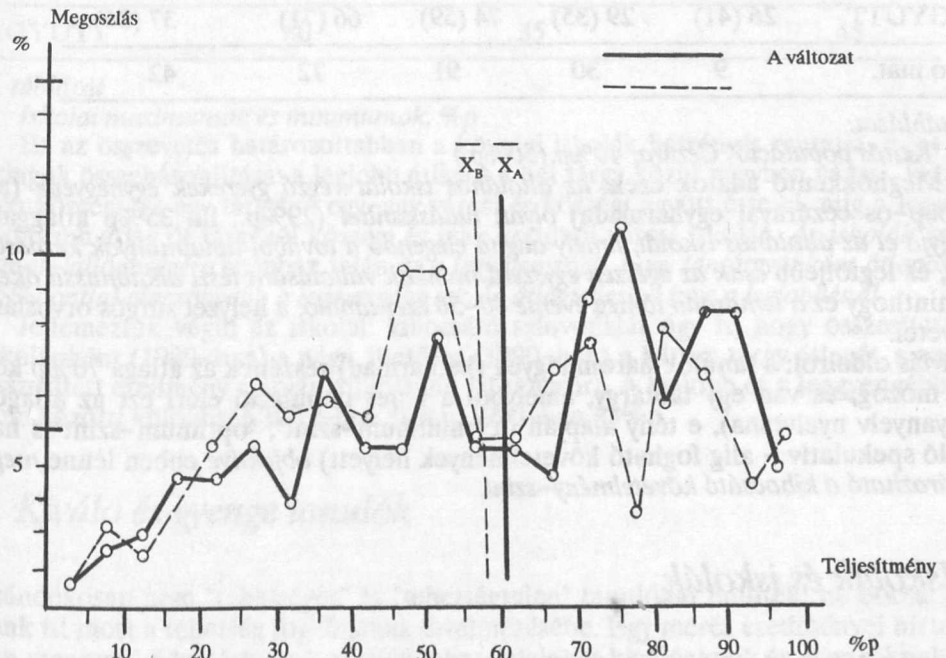
A legjobb és a leggyengébb eredmények

Mindebből világosan látható, hogy a közepszer szintjén mutatkozó egység mennyire csak látszat-egység, hogy milyen óriási különbségek vannak az egységes általános iskolát elvégző gyerekek valódi tudásában.

7. Kettős populáció

Eddig a különbségek mértékét vizsgáltuk, lássuk most a szóródás jellegét is! Erre az eredmények megoszlási görbéje világít rá legegyszerűbben. Minden tantárgyból megrajzoltuk e grafikonokat, közlésükre azonban nincs hely, csupán azt az egy legjellegzetesebbet, a matematikáét vizsgáljuk meg, amely az általános iskola egyik legfőbb jellemzőjére hívta fel a figyelmet.

Mint látható, az eloszlási görbének az átlag alatt és az átlag fölött is van egy – egy "csúcsa". Az ilyen "kétpúpú" görbe arra utal, hogy a vizsgálatban részt vett tömeg valójában két külön populációt alkot a vizsgált tényező szempontjából. Esetünkben: a 8 éves matematika tananyag, ill. tantervi követelmények teljesítését nézve van egy tömeg, amely ezeket a követelményeket teljesíti, és van egy, amely nem.

3. ábra A matematika eredmények eloszlása

Minden tantárgy eloszlási görbéje mutat az átlag közelében mélypontot, ha nem is ennyire kifejezettet. Ez a tény adta a gondolatot: ha valóban két populáció van

jelen a 8. osztály végén, akkor számoljuk ki külön is a "lemaradók" és a "teljesítők" átlagait. Minthogy az 50%pontnál gyengébb és jobb eredmények átlagát számítottam ki és 60%pont között helyezkednek el, először az külön-külön, majd (némi engedménnyel) csak a 40%p alatti eredményt tekintve "nem-teljesítés"-nek, az ennél alacsonyabb és magasabb eredményt elérték arányát és átlagát számítva állítottam össze táblázatot. (Zárójelben feltüntettem az 50%p-os cezúrával kapott értékeket.)

Tantárgy	Leszakadók		Teljesítők		Különbség $x_2 - x_1$
	Aránya	Telj.	Aránya	Telj.	
	%	x_1	%	x_2	
M. nyelvtan	4 (8)	36 (44)	96 (92)	76 (78)	40 (34)
Matematika	27 (43)	26 (29)	73 (57)	70 (75)	44 (46)
Biológia	26 (43)	31 (37)	74 (57)	61 (67)	30 (30)
Orosz nyelv.	22 (34)	28 (33)	78 (66)	72 (77)	44 (44)
Földrajz	17 (37)	32 (38)	83 (63)	65 (68)	33 (30)
Kémia	20 (38)	25 (35)	80 (62)	67 (73)	42 (38)
Rajz	63 (84)	25 (30)	27 (16)	52 (62)	27 (32)
EGYÜTT	26 (41)	29 (35)	74 (59)	66 (71)	37 (36)
4. o.mat.	9	30	91	72	42

3. táblázat:

"Kettős populáció" Cezúra: 40%p.(50%p.)

Meghökkenítő adatok ezek: az általános iskolát végző gyerekek egynegyede (az 50%p-os cezúrával egyharmada) olyan tudásszinttel (29%p., ill. 35%p átlaggal) hagyja el az általános iskolát, amely aligha elegendő a további tanulmányok kezdéséhez, és legföljebb csak az egészen egyszerű munkák vállalására teszi alkalmassá őket. S minthogy ez a lemaradó tömeg évente 40–50 ezer tanuló, a helyzet sürgős orvoslást követel.

Más oldalról: a tanulók háromnegyed (kétharmad) részének az átlaga 70%p körül mozog, és van egy tantárgy, amelyből a teljes populáció eléri ezt az átlagot (anyanyelv nyelvtana), e tény alapján (a "minimum-szint", "optimum-szint" s hasonló spekulatív – alig fogható követelmények helyett) objektíve ebben lenne meghatározható a kibocsátó követelmény-szint.

8. Iskolák és iskolák

A tapasztalatok szerint eléggé eltérő tudással rendelkeznek a különböző iskolákból azonos minősítéssel kikerülő gyerekek. Mit mutat egy objektív összehasonlítás ebből a szempontból?

Elterjedt nézet, hogy a községi iskolák eredményei (objektív feltételeik miatt) gyengébbek a városiakénál. Kiszámoltam tantárgyanként külön-külön a városi és

községi iskolák átlagát. Nincs értelme közölni a táblázatot, mivel csak kémiából és rajzból mutatkozott szignifikáns különbség a városiak javára, a többi tárgyból jelentéktelen, illetőleg nem bizonyítható az eltérés, és ötből két tantárgynál (matematika, biológia) a községi javára. A hét tárgy együttes átlaga a városi iskolákban 58%p, a községiekben 54%p. Minthogy mindkét átlaghoz 2-nél nagyobb konfidencia-intervallum tartozik, nincs igazolható különbség közöttük.

Érdekesebb képet kapunk viszont, ha tantárgyanként a leggyengébb és legjobb iskolák eredményét vetjük össze.

Tantárgy	Maximum	Minimum	Különbség
M. nyelvtan	95 (v)	51 (v)	44
Matematika	79 (v)	25 (v)	54
Biológia	67 (k)	34 (k)	33
Orosz ny.	95 (v)	32 (k)	63
Földrajz	69 (v,k)	46 (k)	23
Kémia	86 (k)	35 (k)	51
Rajz	67 (v)	21 (k)	46
EGYÜTT	80	35	45

4. táblázat

Iskolai maximumok és minimumok, %p

Ez az összevetés határozottabban a községi iskolák hátrányát mutatja, mint az átlagok összehasonlítása: a legjobb átlagot a hét tárgy közül négyben városi, kettőben községi, és egy tárgyból egy-egy városi és községi együtt érte el, míg a legalacsonyabb átlag öt tárgyból községi és csak kettőből városi iskoláé. Az iskolák színvonal-különbségére azonban talán az a legjellemzőbb, hogy tantárgyanként átlagosan 45%ponttal alacsonyabb a leggyengébb iskola átlagteljesítménye a legjobbnál.

Jellemeztük végül az iskolák kibocsátó színvonalát úgy is, hogy összesítettük iskolánként (1989-ben) a négy, illetőleg (1990-ben) a három tárgy átlagát, s az így összesített eredmény alapján állítottunk fel rangsort. A legjobb és a leggyengébb iskola közötti különbség 1989-ben 58%p, 1990-ben 63%p.

9. Kiváló és gyenge tanulók

Szándékosan nem "tehetséges" és "tehetségtelen" tanulókat említék: ne bocsátkozunk itt most a tehetség fogalmának értelmezésébe. Egy mérés eredményei birtokában mennyiségi kritériumok alapján lehet valakiket kiválóknak és gyengéknek nevezni. Többféle módon határozhatók meg a kritikus határok. Pl. az eredmények szórás-terjedelmének 1,5- vagy 2-szerese lehet az a határ, amelyen fölül teljesítők kiemelkedőknek tekintendők, illetőleg a negatív szórás-érték alattiak gyengék. Az 1989. évi mérés négy tantárgyánál megpróbáltam a másfélszeres szórásokkal számolni, így magyar nyelvtanból 55%p alatt gyenge, 95%p felett kiváló, matematiká-

ből e kritériumok 25 és 90, biológiából 33 és 78, orosz nyelvből 25 és 95%p. Nehézség így összehasonlítást tenni, ezért a 25%p alatti teljesítmény "gyenge", a 95%p fölötti "kiváló" besorolást kapott. Ezek szerint a tanulók megoszlása a következő:

	M. nyelvtan		Matematika		Biológia		Orosz nyelv	
	K	GY	K	GY	K	GY	K	GY
A tanulók hány %-a	4,8	0,5	3,3	18,7	0,4	9,5	7,0	5,7

5. táblázat

A kiváló és gyenge eredményű tanulók százalékos megoszlása

Ezek az adatok is bizonyára okoznak némi meglepetést, például, hogy biológiából milyen kicsi a kiváló eredményt elért tanulók aránya, nyelvtanból pedig a gyengéké, és hogy matematikából a gyerekek csaknem egyötöde tartozik a veszedelmesen gyengék közé. – Más oldalról ezek az adatok is tovább finomítják – részletezik azt a helyzetképet, amelyet az egyes tantárgyi átlagok igencsak elfedtek.

Érdeemes megjegyezni, hogy a kiváló teljesítményt nyújtók 11,7%-a egyetlen tárgyból, 2,3%-a két, 1%-a három és 0,5%-a négy tárgyból ért el kiváló (95%p fölötti) eredményt, és az egynél több tárgyból kiváló tanuló kivétel nélkül mind lány volt. De ez alapján sem mondható ki az, hogy a lányok tehetségesebbek: a kiváló eredmény elérésében "benne van" –nem is kis mértékben – a szorgalom is.

Szintén csak kuriózum, hogy egy tárgyból kiváló és egyből gyenge eredményt produkált a nyolcadikosok 1,2%-a, ebből 0,2% fiú és 1% leány.

Nagyon érdekes mutató az "életkori maximum" ("évfolyammaximum"). Ezt (a JATE 1960-as évtized végén kezdett országos reprezentatív mérései óta) a "felső 2%" teljesítmény-átlagával határozzuk meg. Ez a 2 % mérésben 7–8 tanulót jelent.

M.ny.t.	Mat.	Biol.	O.ny.	Földr.	Kémia	Rajz
99,22	98,51	91,10	99,21	92,71	96,79	79,86

6. táblázat

A maximális teljesítményt elért tanulók (2 %) átlaga tantárgyanként

Figyelemre méltó jelenség, és talán a tantárgyanként kialakult "érték-felfogást" is jellemzi, hogy az általános iskolában talán legfontosabbnak minősülő három tárgyból (anyanyelv, matematika, idegen nyelv) a maximum gyakorlatilag a "hibátlanúság szintje", míg a többi tárgynál ennél eléggé jelentősen gyengébb. Vajon miért? – Azért-e, mert e "fontos" tárgyak tanítására nagyobb gondot fordítunk, netán metodikájuk kidolgozottabb, vagy mert a tanulói és szülői közfelfogás egyezik a pedagógusok értékrendjével? – Vagy a tantárgyak "természetéből" adódik az eltérés?

10. Ok? – okozat?

Mind a tanulónkénti, mind pedig az iskolánkénti vizsgálódás igen nagy különbségeket mutat az "egységes" iskolában. És vajon melyik az ok, és melyik az okozat?

Számtalanszor elhangzik egy-egy tanár, olykor egész testület véleményeként: "Iskolánk (osztályom) eredményei azért gyengék, mert nagyon gyenge a "gyerekszármány" nálunk." De így is kereshetjük az okokat: vajon nem azért gyenge némely iskolák tanulóinak az eredménye, mert gyenge az iskolában folyó munka, alacsonyak a követelmények stb.?

Nem tudnék e kérdésre egyértelmű választ adni. Kétségtelen, hogy olykor egy-egy iskolában (osztályban) a körülmények szerencsétlen összejárása következtében tartósan igen gyenge tanulók tömege gyűlik össze, és ilyen esetben roppant nehéz bármily kicsi fejlődést is elérni. (Gondoljunk csak a halmozottan hátrányos helyzetű települések iskoláira!) De általában nem azért alakul-e így a helyzet, mert a huzamosan gyenge minőségű munkát végző iskolába az igényesebb szülők be sem iratják gyerekeiket?

A fő okokat hajlandó vagyok általában az iskolán belül, az iskolai munkában keresni. Ehhez e mérésből is lehet alapot találni.

Az egyik, hogy a *kettős populációnak* nevezett jelenség *nem eleve adott, hanem a tanulmányi időn belül, az évek folyamán alakul ki.* Ezt jelzik az 1. és a 3. táblázat adatai matematikából. Egyik oldalról nézve: a 4. osztály matematika átlaga szignifikánsan jobb (még) a nyolcadikos átlagnál (1. táblázat), és az eredmények szórása is "csak" erős, és nem szélsőséges, mint a nyolcadikban. (A negyedik es eloszlási görbe sem "kétpúpú" még.) – A 3. táblázat adatai ezt foghatóbban is mutatják: a "leszakadók" aránya a 4. osztályban éppen harmadannyi, mint a 8. osztályban, vagyis négy év alatt megháromszorozódik a lemaradók aránya. (Megjegyzem, e tanév végén arra is választ remélünk, hogy ez a helyzet egyenletes folyamat: regresszió következménye-e, vagy van valahol egy határozott "törésvonal". Ennek felderítésére a közbülső három "metszetben", az 5., a 6., és a 7. osztály végén évfolyamzáró mérést végzünk.)

Egy másik érv, amiért inkább az iskolában keresem a nagy különbségek okát, hogy egyazon gyermekpopuláció maximális teljesítménye a "legnehezebb" tantárgyakban jelentősen jobb, mint más tárgyakban: ez elég határozottan azt a hipotézist alapozza, hogy az eredmények különbözőségét nem kis mértékben a tanítás mikénte okozza.

De a tudás kialakulásához igen sok komponens (ok) járul. Mint az elemzés szempontjainál utaltam, igyekeztünk jó néhány "háttér-tényező" hatását felderíteni az iskola, és a gyerekek részéről: ezekről egy következő közleményben számolok be.